Zadbać o glebę

Rolnictwo i żywność nie istniałyby bez gleby. Jej odpowiednie wykorzystanie pozwala na uprawę roślin i stanowi pierwszy etap wędrówki pokarmu na talerz. Mało kto wie, że gleba nie jest surowcem odnawialnym. Rolnictwo ekologiczne nie tylko wykorzystuje jej zasoby, ale także o nią dba. Szacuje się, że już 45% gleb w Europie jest częściowo zniszczonych. Najczęściej problemem jest wyczerpanie materii organicznej. Taka gleba nie jest w stanie dostarczyć roślinom wystarczającej ilości składników niezbędnych do wzrostu.

Przyczyną tego stanu rzeczy jest coraz większa mechanizacja rolnictwa i porzucenie tradycyjnych metod uprawy, które zastępuje szerokie stosowanie nawozów sztucznych i chemicznych środków ochrony. Świat zachłysnął się nową agrotechniką, dającą wysokie plony i upraszczającą pracę rolników. Dziś coraz częściej słyszy się o zatruciach, i erozji gleby.

Raj dla żyjątek

Rolnictwo ekologiczne jest inwestycją w długoterminowe bezpieczeństwo żywności, ponieważ utrzymuje ono jakość gleby i jest motorem gospodarki wiejskiej oraz pionierem zrównoważonych systemów produkcji żywności.

Gleba uprawiana metodami ekologicznymi lepiej znosi duże opady i suszę. Panuje w niej duża bioróżnorodność – to raj dla najróżniejszych żyjątek, za sprawą których zwiększa się jej żyzność. Uprawa ziemi wiąże się z emisją amoniaku (NH3) – w gospodarstwach ekologicznych jest ona znacznie niższa niż w konwencjonalnych.

Sięgając po żywność ekologiczną wspieramy rolnictwo, które dla wielu może wydawać się nieefektywnym i drogim, ale na dłuższą metę okazuje się przyjazne naturze i rozsądnie korzystające z jej zasobów.

Rolnictwo ekologiczne to uprawa roli bez użycia środków chemicznych, a stosowanie wyłącznie naturalnych metod uprawy pozwala na zrównoważoną produkcję roślinną.

Podstawowe zadania rolnictwa ekologicznego:

- produkcja zdrowej, nieskażonej i niemodyfikowanej żywności, bogatej w substancje odżywcze,
- ochrona wartości odżywczych gleby i zapobieganie erozji gleby,
- wprowadzanie środków pochodzenia organicznego do gleby,
- stosowanie płodozmianu,
- zrównoważony rozwój produkcji roślinnej i zwierzęcej w gospodarstwie,
- produkcja pasz zwierzęcych bez stosowania środków chemicznych,
- dbałość o krajobraz naturalny polskiej wsi i zachowanie jego walorów dla przyszłych pokoleń.

Zasady rolnictwa ekologicznego

Rolnictwo ekologiczne to specyficzny system gospodarowania, który zakłada zrównoważenie produkcji roślinnej ze zwierzęcą, przy zastosowaniu środków naturalnych.

Podstawowe cele rolnictwa ekologicznego to:

- zachowanie wysokiego poziomu próchnicy, która warunkuje żyzność gleby,
- utrzymanie równowagi biologicznej w środowisku produkcji rolniczej,
- dążenie do zamknięcia obiegu materii w gospodarstwie poprzez zrównoważenie produkcji roślinnej ze zwierzęcą.

Uprawa roślin:

- nawożenie nawozami organicznymi lub naturalnymi, wytworzonymi we własnym gospodarstwie lub, w przypadku nie posiadania zwierząt, pozyskanymi z innych gospodarstw ekologicznych oraz nawozami i środkami poprawiającymi właściwości gleby, zakwalifikowanymi do stosowania w rolnictwie ekologicznym,
- stosowanie ekologicznego materiału siewnego,
- właściwy płodozmian, uwzględniający wsiewki i poplony, pozwalające na jak najdłuższe przykrycie gleby roślinnością,
- odchwaszczanie mechaniczne, bez chemicznych środków ochrony roślin lub za pomocą środków ochrony, zakwalifikowanych do stosowania w rolnictwie ekologicznym,
- stosowanie preparatów biologicznych i wyciągów roślinnych.

Nie wolno stosować:

- organizmów genetycznie modyfikowanych (GMO),
- zapraw nasiennych i syntetycznych środków ochrony roślin,
- nawozów sztucznych,
- sztucznych koncentratów,
- promieni jonizujących.

Wolno stosować:

- środki ochrony roślin, zakwalifikowane do stosowania w rolnictwie ekologicznym w Polsce,
- nawozy i środki poprawiające właściwości gleby w rolnictwie ekologicznym.

Nawozy i nawożenie

Istotą nawożenia w rolnictwie ekologicznym jest utrzymanie lub podwyższenie żyzności i biologicznej aktywności gleby oraz

fot Stanisław Leń

Należy zrównoważyć produkcję roślinną ze zwierzęcą

stworzenie optymalnych warunków rozwoju roślin.

Podstawowymi nawozami w gospodarstwie ekologicznym są obornik, kompost, gnojówka i woda gnojowa (te ostatnie stosowane są w okresie od kwietnia do końca sierpnia) oraz nawozy zielone. W rejonach górskich dopuszcza się stosowanie gnojowicy, pod kontrolą doradcy.

Nawozami uzupełniającymi w gospodarstwie ekologicznym są:

• nawozy mineralne - mielone skały, takie jak bazalt, bentonit, gips, kizeryt, dolomit, wapno magnezowe, wapno węglanowe, kreda nawozowa (pojezierna, łąkowa, margiel), boraks; nawozy potasowe (kainit, kalimagnezja, siarczan potasu), skały fosforytowe (mączki) i popiół drzewny,

• nawozy organiczne - mączka z kości, krwi, rogów, pierza, skorupy jaj, mączka rybna, odpady z własnego gospodarstwa, makuchy, kora drzewna i trociny,

• muł i osady z naturalnych zbiorników wodnych, torf w ilości do 20% w podłożach do produkcji rozsad.

Niedozwolonymi nawozami w gospodarstwie ekologicznym są:

• syntetyczne nawozy azotowe, guano, nawozy przemysłowe (w tym chelatowe, mikroelementowe i dolistne), nawozy o spowolnionym działaniu itp.,

• gnojowica, komposty z odpadów komunalnych, osady ściekowe spoza gospodarstwa, nieprzekompostowane fekalia, komposty z udziałem fekaliów w uprawie warzyw, odchody z ferm zwierząt futerkowych, nawóz popieczarkowy (podłoże) z konwencjonalnych pieczarkarni,

• produkowane przemysłowo nawozy organiczne (w tym tzw. biohumus), nawozy organiczno-mineralne (w tym na bazie węgla brunatnego), popioły węgla z elektrociepłowni, kotłowni i zakładów przemysłowych.

Uprawa roli

Uprawa gleby ogranicza się do niezbędnego minimum i powinna być wykonywana z myślą o stałym podwyższaniu żyzności. Ogólne zasady uprawy obejmują:

• płytkie odwracanie i głębokie spulchnianie,

• ograniczanie liczby przejazdów (agregatowanie narzędzi),

• maksymalne skracanie czasu, w którym gleba pozostaje bez okrywy roślinnej.

Płodozmian

Kluczowe znaczenie w gospodarstwie ekologicznym ma odpowiednio zaplanowany płodozmian o kilkuletniej rotacji (minimum 4 lata), z udziałem roślin motylkowych (minimum 25%) w plonie głównym, uwzględniający stosowanie wsiewek i międzyplonów chroniących glebę przed erozją. Właściwie zaplanowany płodozmian zapewnia:

• utrzymanie odpowiedniej zawartości próchnicy oraz żyzności gleby,

• zapobiega nadmiernemu rozwojowi chorób i szkodników,

• nie dopuszcza do niekontrolowanego rozwoju chwastów.

Ograniczenie zachwaszczenia

W gospodarstwie ekologicznym niedozwolone jest stosowanie jakichkolwiek herbicydów. Odchwaszczanie wykonuje się wyłącznie mechanicznie, przy użyciu bron, obsypników, pielników i narzędzi ręcznych.

Dużą rolę w ograniczaniu zachwaszczenia odgrywają następujące działania zapobiegawcze:

• odpowiedni dobór i następstwo roślin uprawnych (właściwy płodozmian),

• kompostowanie materiałów ogrodniczych,

• odpowiedni dobór odmian roślin uprawnych,

• uprawa międzyplonów (ozimych, ścierniskowych) i śródplonów (wsiewek),

• oczyszczanie materiału siewnego,

• przedsiewna uprawa roli,

• ściółkowanie i mulczowanie.

Dobór odmian roślin uprawnych

W rolnictwie ekologicznym preferowane są odmiany genetycznie ustalone, o szerokiej odporności na choroby i szkodniki, formy lokalne konkurencyjne wobec chwastów, które ukształtowały się w ciągu wielu lat uprawy w danym regionie.

Materiał siewny i sadzeniowy

Wymogiem w gospodarstwach ekologicznych jest nabywanie materiału siewnego lub sadzeniowego, reprodukowa-

nego w gospodarstwach ekologicznych lub rozmnażanie we własnym gospodarstwie. Niedozwolona jest uprawa roślin genetycznie modyfikowanych. Niedopuszczalne jest także zaprawianie nasion oraz materiału sadzeniowego środkami syntetycznymi. Dozwolone jest zaprawianie nasion wapnem hydratyzowanym w ilości 2 kg/ 100 kg. Można również przedsiewnie traktować nasiona preparatami biodynamicznymi i dojrzałym kompostem. Dopuszczalne są zabiegi fizyczne przyspieszające kiełkowanie, takie jak moczenie, a także (w celach fitosanitarnych) moczenie w roztworze nadmanganianu potasu.

Regulatory wzrostu i rozwoju

W rolnictwie ekologicznym dozwolone są naturalne substancje, jak preparaty biodynamiczne, wyciągi kompostowe, ekstrakty roślinne itp. Niedozwolone jest stosowanie substancji syntetycznych o charakterze hormonów roślinnych, jak antywylegacze, substancje stymulujące rozkrzewianie, stymulujące zapłodnienie i inicjujące partenokarpiczne zawiązywanie owoców, przyspieszające lub opóźniające dojrzewanie, hamujące kiełkowanie bulw i cebul, pobudzające ukorzenianie sadzonek i inne.

Ochrona roślin

Podstawą ochrony są działania zapobiegające nadmiernemu rozwojowi chorób i szkodników roślin. Składają się na nie ograniczenie występowania chwastów, zabiegi odchwaszczające i ochrona roślin przed chorobami i szkodnikami. Ograniczanie występowania chwastów realizuje się poprzez działania zapobiegawcze oraz ich bezpośrednie zwalczanie. Stosowanie herbicydów jest niedozwolone zarówno na polach uprawnych, jak i na miedzach, brzegach pól, w rowach, przy drogach oraz pasach zadrzewień śródpolnych.

Działania zapobiegające nadmiernemu zachwaszczeniu to:

- stosowanie w płodozmianie roślin dobrze zacieniających glebę oraz roślin o wysokiej dynamice wzrostu,
- uprawa roślin odchwaszczających,
- pokrycie gleby roślinami uprawnymi przez cały okres wegetacji, uprawa miedzyplonów i śródplonów, ściółkowanie gleby,
- stosowanie materiału siewnego wolnego od nasion i chwastów.

Bezpośrednie zwalczanie chwastów, polega na:

- stosowaniu uprawek mechanicznych przy użyciu bron, obsypników i pielników,
- stosowaniu herbicydów biologicznych,
- wyrywaniu chwastów,
- odchwaszczaniu termicznemu, przy użyciu specjalistycznych urządzeń, zwłaszcza przed wschodami wolno kiełkujących gatunków warzyw, np. marchwi i cebuli.

Działania mające na celu ochronę roślin przed chorobami i szkodnikami polegają na:

- kształtowaniu środowiska gospodarstwa i jego otoczenia w sposób sprzyjający rozwojowi i ochronie naturalnych wrogów szkodników roślin uprawnych,
- wprowadzaniu do uprawy odmian roślin odpornych na choroby i szkodniki,
- odpowiednim doborze terminów siewu i zabiegów pielęgnacyjnych tak, aby zminimalizować rozwój chorób i szkodników,
- przykrywaniu roślin uprawnych osłonami (folią, siatkami, włóknina) w okresie nasilenia chorób lub inwazji szkodników,
- stosowaniu substancji odstraszających lub zwabiających,
- stosowaniu pułapek, barier, emitorów impulsów dźwiękowych lub świetlnych,
- wprowadzaniu do uprawy roślin odstraszających lub zwabiających szkodniki.

W rolnictwie ekologicznym stosuje się środki ochrony roślin zawierające wyłącznie substancje biologicznie czynne, mikroorganizmy oraz organizmy żywe.

Na podstawie materiałów seminaryjnych Stanisław Leń DODR we Wrocławiu

fot. Stanisław Leń

Naturalny krajobraz polskiej wsi